

Základy soukromého práva

Přednáška IX.

Změna a zajištění závazků

Petra Nováková & Lukáš Hlouch

Změny závazků - obecně I.

- za trvání původního závazku nastane určitá právní skutečnost, se kterou zákon spojuje změnu některého z jeho prvků, nikoliv však celého závazku
 - změna v subjektech
 - změna v obsahu a předmětu závazku

Změny závazků - obecně II.

- změna v subjektech
 - postoupení pohledávky § 524 a násl.
 - převzetí dluhu § 531 a násl.
 - přistoupení k závazku § 533 a násl.
 - poukázka a poukázka na CP § 535 a násl.
- změna v **obsahu** či **předmětu**
 - dohoda § 516 (tzv. kumulativní novace)
 - prodlení dlužníka § 517 a násl.
 - prodlení věřitele § 522 a násl.

Postoupení pohledávky I.

- za trvání závazku vstupuje na místo dosavadního věřitele (**postupitel – cedent**) do závazkového vztahu věřitel nový (**postupník – cesionář**)
- **dobrovolná** založená smlouvou stran (**písemná forma**)
 - Přecházejí i příslušenství a práva spojená s pohledávkou
 - **netřeba svolení dlužníka**
 - **nelze postoupit:**
 - pohledávky zanikající smrtí V či které by se změnou V změnilly (tzv. osobní závazky),
 - nepostižitelné výkonem rozhodnutí,
 - Pohledávku vyloučenou dohodou D a V
 - Předkupní právo
 - Právo na důchod
- **nucená**
 - zákonná (např. subrogační regres u ručení)
 - rozhodnutím soudu (veřejnou dražbou)

Postoupení pohledávky II.

- K cesi může dojít i v průběhu vymáhání pohledávky, i poté, co je vydán exekuční titul
- **bezúplatné postoupení** – žádná odpovědnost V
- **úplatné postoupení** – odpovědnost postupitele za:
 - **Existenci pohledávky** v okamžiku postoupení
 - postupník odpovídá postupiteli za obsah závazku, pokud D splnil dříve, když pohledávka zanikla
 - za **dobytnost** pohledávky jen, **když bylo sjednáno, a to do výše úplaty spolu s úroky**
- **povinnost vyrozumět D** (tzv. oznamovací povinnost)
 - Dokud není splněna nebo postupník neprokáže dlužníku postoupení pohledávky, může D plnit postupiteli
- **ochrana práv D** (zachovány námitky)
 - změna věřitele **nemá vliv na promlčení (§ 111 OZ)**
- Vymáhat pohledávku může pouze jeden V, tj. buď postupník, nebo postupitel (svým jménem, na účet postupníka)

Postoupení - NOZ

- Postoupit lze pohledávku, kterou lze „zcizit“
- nově tak lze postoupit i pohledávku, kterou nelze postihnout výkonem rozhodnutí, nebo pohledávku, jejíž obsah se sice postoupením změní, ale ne k tíži
- Pro uplatnění vady pohledávky se přiměřeně použijí ustanovení o řádném splnění závazku a o vadách plnění
- výslovně se umožňuje postoupení souboru pohledávek (globální cese).

Prodlení dlužníka I.

- dluh je třeba splnit řádně a včas
- jestliže se tak nestane, nastává **prodlení**
- dlužník v prodlení, věřitel povinnost stanovit dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění náhradnímu, pak má možnost odstoupit (§ 517 odst. 1 OZ)
- fixní smlouva (§ 518 OZ)
 - není-li splněno, smlouva se od počátku ruší (ex lege)
 - Oznámí-li věřitel bez zbytečného odkladu, že trvá na plnění, závazek trvá dále

Prodlení dlužníka II.

- **úrok z prodlení** v případě peněžitého závazku
 - Konkrétní výše stanovena nařízením vlády č. 142/1994 Sb.
 - Model: výše REPO sazby platné pro předchozí kalendářní pololetí + 7 procentních bodů p. a.
 - Nepravá retroaktivita
- **Právní následky prodlení (protiprávní stav)**
 - přechod nebezpečí škody na věci
 - **V** má právo na náhradu škody způsobenou na jeho majetku
 - plnění ve splátkách – splatný celý dluh (tzv. ztráta výhody splátek, je-li dohodnuta - § 565 OZ)

Prodlení dlužníka NOZ

- Úroky z prodlení jsou nově jednoznačně dispozitivní – lze si dojednat výši úroku z prodlení bez limitace (!!!)
 - ALE: soud může prohlásit takové ujednání za neúčinné
- Právo na náhradu škody pouze nad rámec úroků z prodlení
- Dlužník nese po dobu prodlení nebezpečí škody na věci – objektivní odpovědnost

Prodlení věřitele (§ 520) obdobně NOZ (§ 1975)

- Okolnosti vylučující prodlení dlužníka
 - V nepřijal nabízené plnění
 - V neposkytl součinnost
- Dlužník v důsledku prodlení věřitele:
 - nemůže být v prodlení
 - nemusí platit úrok z prodlení ani úroky smluvené
- Náhradní řešení situace:
 - D právo na náhradu škody
 - D může splnit složením do úřední úschovy (soudu)
 - (§ 185a – 185h o. s. ř.)

Převzetí dluhu (tj. intercese)

- Změna na straně dlužníka se souhlasem věřitele
- Dvě formy (§ 531 odst. 1, 2 OZ) dohody s věřitelem
 - se souhlasem **D = intercese privativní**
 - bez souhlasu **D = další D, tj. dva dlužníci (intercese kumulativní)**
 - Podobné jako „přistoupení k závazku“, ale vzniká jen dílčí závazek, není-li sjednáno jinak
- písemná forma
- obsah závazku shodný, jen zajištění pouze se souhlasem osob ho poskytujících

Převzetí dluhu – NOZ (§ 1888)

- „Přejímatel dluhu“
- vlastnické právo k věci zapsané ve veřejném seznamu, na které vázne zástavní právo nebo jiná jistota (které získá spolu s věcí), bude platit vyvratitelná právní domněnka, že na něho přešel i zajištěný dluh. I zde je však vyžadován souhlas věřitele.

Přistoupení k závazku

- bez dohody s dlužníkem (§ 533)
 - Písemná dohoda s věřitelem, jen **peněžitý** závazek
 - vedle původního D, tj. **společně a nerozdílně** (pasivní solidarita)
 - Oba dlužníci mají stejné námitky
- dle dohody s dlužníkem (§ 534)
 - Povinnost vůči D poskytovat plnění V
 - V ale **nevzniká** přímo právo vůči D

Přistoupení k dluhu - NOZ

- Už se nerozlišuje, o jaký dluh jde (peněžitý x nepeněžitý), ve všech případech je mezi dlužníky založena pasivní solidarita.
- Výslovně neupravena situace dohody s dlužníkem

Převzetí smlouvy – NOZ (§ 1895)

- Nový institut změny závazku co do subjektu
- Používá se k tomu zvláštní typ cese
- Nevylučuje-li to povaha smlouvy + souhlas postoupené strany (postupníka)
- Účinnost souhlasem postoupené straně
- Lze nakládat jako s cenným papírem
 - Převoditelnost na řad (rubopisem) podle předpisů o směnkách

Dohoda stran (§ 516)

- smluvní strany si sjednají nový závazek, a to **vedle původního závazku**
- ALE: mohou si i dohodnout, že vznikne nový závazek a původní zanikne
- dosavadní závazek tudíž trvá, není-li dohodnuto jinak
- zajištění vyjma ručení trvá i bez souhlasu

Dodatečná dohoda o splátkách

§ 521

- i o již splatné pohledávce lze dohodnout splátkový kalendář
- Forma dle formy původní smlouvy
- Dlužník se tak dostává z prodlení (tj. splatnost pohledávky či její části se oddaluje)
- Úroky z prodlení
 - Dlužník je povinen je zaplatit pouze, je-li to v dohodě výslovně sjednáno
- Speciální úprava, je-li věřitelem stát (zákon č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů).

Zajištění - obecně

- Účel zajišťovacích institutů
 - zvýšení právní jistoty účastníků vztahu
 - usnadnění uspokojení věřitele ze závazku
- specifické právní prostředky směřující k dosažení, resp. usnadnění uspokojení věřitele ze závazku
- vedle hlavního vztahu vzniká v důsledku zajištění vztah **vedlejší (tj. akcesorický)**, který zajišťuje vztah **hlavní**
- strany vedlejšího závazku mohou ale nemusí být shodné se stranami závazku hlavního.

Zajišťovací vztah

- **akcesorický**
 - existenčně závislý na vztahu hlavním
 - Zajišťovací vztah zaniká se zánikem závazku hlavního, neplatí to však naopak (!)
 - podmíněný obsah (vždy směřování k určité zajišťovací funkci)
- **subsidiární**
 - možnost uspokojení věřitele pomocí vedlejšího závazku až poté, co nebyl uspokojen ze vztahu hlavního
 - některé instituty tuto povahu nemají (např. dohoda o srážkách ze mzdy)

Funkce zajištění

- zajišťovací
 - působení na dlužníka či zlepšení situace věřitele při vymáhání soudní cestou
- uhrazování
 - podpůrný zdroj pro uspokojení věřitele (zejm. dohoda o srážkách ze mzdy)
- usnadnění důkazní situace
 - zlepšení postavení věřitele při soudním uplatnění pohledávky (zejména uznání dluhu – § 558 OZ)
- sankční
 - nepříznivé následky pro dlužníka v případě porušení povinností z hlavního závazku (zejména smluvní pokuta)

Zajištění a utvrzení dluhu - NOZ

- Prostředky
 - Závazek třetí osoby (ručení)
 - Majetková jistota (zástavní právo, zajišťovací převod práva, cenné papíry)
 - Smluvní pokuta
 - Uznání dluhu
- Nově definovaná „jistota“ co do ceny
 - Pozemek – $\frac{1}{2}$ obvyklé ceny
 - Cenný papír – $\frac{3}{4}$ obvyklé ceny
 - Vklady – do výše pojištění (!!!)

Smluvní pokuta (§ 544)

- peněžité plnění stanovené jako sankce pro případ nesplnění závazku ze smlouvy
- není **příslušenstvím** pohledávky (x úroky z prodlení) – je samostatně žalovatelným nárokem
- vznik
 - písemné ujednání s určením výše pokuty či způsobem jejího stanovení
- jak v penězích, tak i v jiné formě

Smluvní pokuta II.

- ≠ odstupné
 - Při porušení smlouvy jak zaplacení smluvní pokuty, tak splnění závazku
- Existující nárok na zaplacení smluvní pokuty nezaniká odstoupením od smlouvy (stejně i v ObchZ)
- smluvní pokuta a náhrada škody (tzv. paušalizovaná náhrada škody)
 - pokud není stanoveno ve smlouvě **jinak**, smluvní pokuta pokrývá náhradu škody
 - Věřitel neprokazuje vznik škody ani její výši (povinnost zaplatit smluvní pokutu není podmíněna vznikem škody)
- odpovědnost za zavinění
 - tj. dlužník není povinen platit, jestliže porušení nezavinil (lze sjednat **jinak**)
- Smluvní pokuta **nevyklučuje zaplacení úroků z prodlení (ex lege)**

Smluvní pokuta – NOZ (§ 2048)

- Nemusí být ujednána písemně
- I jiné než peněžité plnění (služba, naturálie)
- Zpřísnění vztahu k náhradě škody
 - V případě sjednání SP nemá věřitel právo z téhož porušení povinnosti na náhradu škody
- Moderační právo soudu až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením zajištěné povinnosti
- Už není vázána na subjektivní odpovědnost -
ZAVINĚNÍ

Ručení I. (§ 548 a násl.).

- trojstranný právní vztah mezi ručitelem, věřitelem a dlužníkem
- povinnost ručitele uspokojit věřitelův nárok, pokud jej nesplní dlužník; oprávnění ručitele domáhat se vůči dlužníkovi, aby mu vydal to, co za něho věřiteli plnil
- ručitel neplní vedle dlužníka, ale až **po něm** (x přistoupení k dluhu)
- ručitel se vůči věřiteli zajišťuje celým svým majetkem
- Ručením nelze zajistit:
 - Naturální obligace
 - Závazky s osobním plněním dlužníka (např. smlouva o dílo)

Ručení II.

- **hlavní závazek**

věřitel \longleftrightarrow dlužník

- **vedlejší závazek**

věřitel \longleftrightarrow ručitel

- **akcesorita a subsidiarita**

- Věřitel nejprve chce plnění po dlužníku, ten nesplní, až pak může požadovat plnění po ručiteli.
- Pokud ručitel splní, uspokojuje se na dlužníkovi.

věřitel \longrightarrow dlužník
 \searrow
 ručitel \longrightarrow dlužník

Ručení – NOZ (§ 2018)

- Nově se požaduje, věřitel projevil vůli, že ručitele přijímá
- Ručení lze převzít i za budoucí dluhy nebo podmíněné, i globálně (soubor dluhů z téhož právního důvodu)
- Ručení může být ujednáno na určitou dobu – pak stačí v této době ručitele vyzvat k plnění
- Ručitelská solidarita

Uznání dluhu

- § 110 (promlčení), § 558 (náležitosti právního úkonu)
- jednostranný právní úkon D (příslib zaplacení dluhu), kterým uznává svůj dluh – co do **důvodu** (kauza) a jeho **výše**
- písemná forma
- právní následky:
 - prodloužení promlčecí doby na 10 let
 - Tato lhůta běží od okamžiku uznání (nikoliv od okamžiku dojití úkonu věřiteli)
 - vyvratitelná domněnka, že dluh v době uznání trval
- lze uznat i promlčený dluh (ale jen když D věděl)
 - Jinak nevzniká vyvratitelná domněnka trvání dluhu
- Vůči ručiteli je dlužníkově uznání dluhu účinné jen tehdy, pokud s ním souhlasil (§ 548 odst. 3 OZ)

Uznání dluhu – NOZ (§ 2053)

- konkludentní uznání dluhu placením úroků nebo částečným plněním, které je známé z dosavadního obchodního zákoníku
- i uznání promlčeného dluhu, když dlužník o promlčení neví, založí vyvratitelnou právní domněnku o tom, že dluh v době uznání trval
- Je-li uznáno promlčené právo - nárok se obnoví a počne běžet nová lhůta (§ 653).

Konec

Děkuji za pozornost.

